

Ключові слова: система, професійно-прикладна психофізична підготовка (ППФП), машинобудівна промисловість (МСП), професійна дієздатність, надійність.

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФИЗИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ
СТУДЕНТОВ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ
МАШИНОСТРОИТЕЛЬНОЙ ОТРАСЛИ

Владимир ФИЛИНКОВ

Донбасская государственная машиностроительная академия

Аннотация. В работе рассмотрены педагогические основы физической подготовки студентов на этапах вузовского и послевузовского образования по программе ППФП.

Ключевые слова: система, профессионально-прикладная психофизическая подготовка (ППФП), машиностроительной промышленности (МСП), профессиональная способность, надежность.

PEDAGOGICAL BASES OF PHYSICAL PREPARATION
OF STUDENTS OF HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS
OF MACHINE-BUILDING INDUSTRY

Vladimir FILINKOV

Donbasskaya state machine-building academy

Abstract. In work pedagogical bases of physical preparation of students are considered on stages of institute of higher and poslevuzovskogo educations.

Keywords. System, professionally-applied psychofyzycheskaya preparation (PPFP), machine-building industry (MSP), professional capability, reliability.

СТАТУС СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ОПТИМІЗАЦІЇ
ПРОФЕСІЙНО-ПРИКЛАДНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ В
ВІСЬОТЬОХ ЗАКЛАДАХ РІЗНИХ ТИПІВ І РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ

Андрій ОСІПЦОВ, Тетяна ПРИСТИНСЬКА, Анатолій ТРАДАДЮК

Слов'янський державний педагогічний університет

Постановка проблеми. Орієнтація України на високий рівень науково-технічних стандартів передбачає в найближчому майбутньому підготовку кваліфікованих фахівців, які були б конкурентоспроможними на сучасному та європейському ринках праці.

Турбота суспільства про підготовку працездатного молодого покоління насамперед формування глибокої освіченості до загальнолюдських цінностей невід'ємною складовою яких є фізична культура особистості.

Особливої **актуальності** дана проблема набуває у зв'язку з необхідністю забезпечення збалансованої політики у сфері спорту, про що постійно наголошували на конференціях і нарадах міністрів спорту європейських країн та підкреслюється зростаюча роль соціальної й освітньої функції спорту. Одним з важливих аспектів збалансованості називають створення умов для можливості використання фізичних вправ на робочому місці та задоволення потреби в руховій активності (в "Удосконалення системи залучення до спорту" європейської спортивної хартії).

Не зважаючи на те, що проблема професійно-прикладного фізичного виховання (підготовки) не нова, вона залишається надзвичайно актуальною і продовжує привертати увагу науковців і практиків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дає змогу зазначити, що в Україні організація процесу професійно-прикладної фізичної підготовки (ППФП) в навчальних закладах України різних типів і рівнів акредитації (спеціалізовані класи загальноосвітніх шкіл, ліцеї, професійно-технічні школи і училища, вищі навчальні заклади I - IV рівня) ще не відповідає світовим і європейським стандартам та потребує подальшого осмислення з метою підвищення якості її реалізації насамперед з позицій системного підходу [1, 2, 4, 6, 7, 8, 9].

Узагальнюючи дані літературних джерел, слід звернути увагу на те, що наміряється тенденція до більш глибокого осмислення сутності призначення професійно-прикладної фізичної підготовки. Її вважають не тільки дієвим засобом розвитку професійно-прикладних здібностей в структурі фахової освіти, але все частіше наголошують на набуття професійно-прикладною фізичною культурою статусу загальнолюдської культури як компоненту духовного світу людини при інтеграції до професійної діяльності [1, 2, 4].

Звертають на себе увагу дослідження, в яких наводяться дані про зниження рівня фізичної підготовленості та збільшення кількості осіб, віднесених до спеціальних медичних груп, в результаті чого 55 – 60% молодих фахівців після закінчення вищого навчального закладу не мають достатнього рівня розвитку загальних і професійно-прикладних фізичних здібностей, про недостатнє розуміння цінностей фізичної культури як важливого ресурсу збереження здоров'я, що призводить до зниження продуктивності їх праці [5, 7, 8].

Значна кількість публікацій, в яких дається аналіз результатів рівня фізичної підготовленості студентів різних спеціальностей політехнічних, аграрних, гуманітарних та іншого профілів університетів, свідчить про недостатню ефективність традиційних методик ППФП та наводяться причини такого стану, типовими серед яких називають відсутність цільової та етапної спрямованості у доборі найбільш ефективних методів їх реалізації; недостатність розробленості програмно-нормативної бази відповідно специфіки майбутньої професії; недостатність або повна відсутність науково-обґрунтованих рекомендацій щодо самостійної професійно-прикладної фізичної підготовки студентів та деякі інші [2, 3, 9].

Таким чином, посилаючись на дані аналізу останніх досліджень і публікацій, зважаючи на значний досвід і наукові здобутки попередніх років (К.Е. Алаберт, В.В. Беленович, 1967; М.Я. Віленський, 1994; В.Г. Григоренко, 1990; Б.І. Загородний, 1981; В.І. Ільнич, 1978; В.А. Кабачков, С.А. Полієвський, 1991; В.П. Краснов,

Ю. Круцевич, 2003; Л.П. Матвеев, А.Д. Новиков, 1976; Р.Т. Раєвський, С.М. Канішевський, 1972 – 2004; В.О. Романенко, 1994; Kanawati G., 1985 та ін.) слід звернути увагу як на підсилення соціально-педагогічної значущості професійно-прикладної фізичної культури, так і на необхідність забезпечення навчально-виховного процесу новітніми технологіями і розробками з ППФП на кожному з етапів в системі перервної професійної освіти в Україні.

Мета роботи полягає в аналізі існуючих підходів до організації ППФП та визначенні можливих шляхів її оптимізації.

Організація досліджень. Дослідження виконується за програмою комплексної науково-дослідної роботи кафедри теоретичних, методичних основ фізичного виховання і реабілітації Слов'янського державного педагогічного університету “Педагогіко-педагогічні основи оптимізації професійної підготовки педагогічних кадрів” та у відповідності до зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури та спорту Міністерства молоді і спорту України за темою 2.1.9 “Оптимізація фізкультурно-оздоровчої роботи у навчальних закладах на основі диференційованого підходу з урахуванням темпів біологічного і психофункціонального розвитку (№ держ. реєстр. 0104U003062). Виконання дослідження також пов’язано з основними положеннями “Державної програми розвитку фізичної культури і спорту в Україні”, цільової комплексної програми “Фізичне виховання – здоров’я нації”.

Експериментальний етап дослідження проводиться на базах та у співробітництві з програмою фізичного виховання міського педагогічного ліцею, технічного ліцею і Слов'янського державного технічного університету (м. Маріуполь Донецької області). На наступному етапі дослідження до експерименту було залучено 75 учнів (50 – технічного ліцею, 25 – технічного ліцею) та 155 студентів денної і заочної форми навчання механіко-машинобудівного факультету технічного університету (із них за спеціальностями 40 – технологія машинобудування; 40 – металорізальні верстати та машини; 25 – підйомно-транспортні, дорожні, будівельні, меліоративні машини і обладнання; 50 – металургійне обладнання).

Методика дослідження ґрунтується на вивченні й аналізі спеціальної науково-педагогічної літератури і документальних матеріалів; на проведенні педагогічних і педагогічних спостережень; на опитуваннях і бесідах з експертами, анкетуванні викладачів і студентів різних спеціальностей технічного університету; на осмисленні педагогічного передового педагогічного досвіду і практики виробничої діяльності.

Результати досліджень та їх обговорення. Зважаючи на значні науково-педагогічні досягнення, осмислюючи передовий педагогічний досвід, здобутки педагогічного матеріалу про наявність потенціалу фізичної культури у вихованні педагогічно розвинутої особистості, підготовленої до продуктивної виробничої діяльності, варто дійсно ґрунтовну підставу вважати професійно-прикладну фізичну культуру спеціальною, відносно самостійною і важливою складовою системи перервної професійної освіти.

Висновком з цим, на наш погляд, виникає потреба в уточненні існуючого понятійного апарату ППФП на основі порівняння базових термінів та визначення найбільш відповідних з них в методологічному аспекті. Як показали дані опитування і бесіди з викладачами фізичної культури профільних класів ЗОШ і ліцеїв, викладачами кафедри фізичного виховання технічного університету 93,2% з них вважають існуючі в педагогічній літературі джерелах визначення самого поняття “професійно-прикладна фізична

підготовка”, як правило, дещо фразеологічне перенасиченим, що ускладнює використання в методичних цілях та засвоєння студентами або учнями спеціальних навчальних закладів. Так, на наш погляд, більш лаконічним могло б бути визначення – як спеціально організованого процесу з вибірково спрямованим використанням фізичної культури і спорту для підготовки людини до конкретної професійної діяльності.

Проведені педагогічні спостереження, аналіз змісту занять з фізичного виховання підтвердили результати анкетного опитування: 90,8% вчителів ліцеїв та викладачів кафедр фізичного виховання проводять заняття за традиційною технологією, що базується на реалізації принципу загальної фізичної підготовки чітко визначеної професійно-прикладної спрямованості. Такий стан організації фізичного виховання 91,5% опитуваних пояснюють незадовільним матеріальним та технічним забезпеченням (відсутністю належних умов, спеціалізованих тренажерів, обладнання, технічних засобів навчання); 93,3% - недостатністю або відсутністю науково обґрунтованих розробок і методичних рекомендацій по забезпеченню новітніми технологіями відповідно до конкретного профілю спеціальності. Також недостатністю розуміння значущості ППФП по забезпеченню якісної професійної підготовки з боку адміністрації навчального закладу.

Поряд з цим, всі викладачі кафедр фізичного виховання ліцеїв і кафедр фізичної культури і спорту університету наголошують на високій соціально-педагогічній значущості фізичної культури і спорту у вихованні гармонійно розвинутої особистості та засобів фізичного виховання зокрема щодо розвитку професійно актуальних здібностей майбутнього фахівця. Тільки 51,9% з них володіють достатньою інформацією про сучасні новітні технології та 33,3% активно використовують її для забезпечення повноцінної та якісної професійної освіти.

Аналізуючи стан роботи по реалізації ППФП в програмі з фізичного виховання загальноосвітніх і вищих навчальних закладів міста було встановлено, що з опитаних тільки 24,9% учнів ліцеїв та 48,2% студентів університету дали позитивну відповідь щодо свідомого уявлення про значення засобів ППФП в освітній діяльності майбутнім фахом. Така ситуація, на наш погляд, пояснюється як вже згаданими обставинами, так і тим, що понад 80% учнів ще не визначились остаточно з вибором майбутнього фаху, а 39,9% із опитаних студентів I-го курсу обрали спеціальність за порадою батьків або за менш високим конкурсним балом вступних випробуваннях, практично не маючи свідомого уявлення про специфіку майбутньої професійної діяльності. В даному аспекті вбачається доцільним використання ППФП в спеціалізованих класах ЗОШ, ліцеях в більшій мірі як інтерактивний засіб професійної орієнтації щодо вибору найбільш адекватного профілю спеціальності.

Підвищення якості роботи з професійної орієнтації залишається актуальною загальною проблемою сучасної системи неперервної освіти, активізувати розв'язання якої можливо також за допомогою продуманого і конструктивного використання засобів ППФП. Так, відомо, що не існує людей, які б за своїми психофізіологічними особливостями відповідали будь-якій професії, так само як і не вірно було б вважати, що людина призначена тільки для визначеної конкретної галузі діяльності.

В даному аспекті заслуговує на увагу позитивний досвід країн, де професійна орієнтація проводиться системно і на державному рівні. Так, у всіх навчальних закладах Франції діють інспекції шкільної і професійної орієнтації, які надають консультативну допомогу випускникам в обранні найбільш адекватного фаху. Разом з цим

рівень освіти випускнику видають документ, в якому наводяться професії, що найбільше відповідають йому за станом здоров'я, рівнем розвитку здібностей, в тому числі і фізичних, а також ті, що не рекомендовані даній особі. В навчальних закладах США проводиться систематична профорієнтаційна робота з використанням цілого комплексу тестових обстежень, до якого обов'язково включено визначення рівня фізичного розвитку і рухової підготовленості. В Японії рівень потенційних здібностей визначають ще в період виховання дитини у дошкільних навчальних закладах.

На нашу думку, в Україні настав час, коли слід більш уважно і конструктивно розглянути, глибоко осмислити й активніше впроваджувати в практику передовий світовий досвід та новітні технології, в тому числі і сучасних досягнень в організації ППФП, з метою інтенсифікації навчально-виховного процесу з фізичного виховання школярів і створення умов для забезпечення функціонування системи багаторівневої неперервної професійної освіти.

На основі викладеного слід передбачати, що якісна організація ППФП буде сприяти підвищенню рівня загальної професійної підготовки якщо:

- визначати професійно-прикладну фізичну підготовку в контексті цінностей загальної культури українського суспільства та культури конкретної особистості;
- система професійно-прикладної фізичної підготовки виконуватиме функцію інтеграції гностичних і предметно-практичних, мотиваційних і соціологічних компонентів професійно зорієнтованого педагогічно-виробничого процесу;
- психолого-педагогічні моделі ППФП конкретного профілю спеціальностей використовувати як нормативні засади в реалізації управлінської діяльності при розвитку провідних моторно-педагогічних здібностей і функцій та удосконаленні професійно актуальних рухових навичок і вмінь;
- запровадити більш об'єктивний комплексний засіб визначення продуктивності навчання в аспекті професійно-прикладної орієнтації до обираемого фаху учнів спеціалізованих класів, ліцеїв, професійних шкіл і училищ, а в перспективі студентів вищих навчальних закладів відповідного профілю;
- більш активно використовувати інноваційні педагогічні і виробничі технології ППФП (багатофункціональні тренажери, технічні засоби управління рухами в спорті та т. ін.), які трансформують зовнішні фактори навчання в цілісну сукупність психофізіологічних, педагогічних, медико-біологічних умов гармонійного розвитку особистості кожного учня, а потім і студента в освітньо-виробничій структурі системи неперервної професійної освіти.

Висновки

Значущість засобів ППФП слід визначати в контексті цінностей загальної культури суспільства та культури конкретної особистості майбутнього спеціалізованого фахівця.

Сучасний стан організації ППФП ще не відповідає сучасним вимогам і потребам професійної освіти і реалізується, як правило, на типологізованому рівні традиційними підходами, які недостатньо враховують специфіку цільової професійної виробничої діяльності.

Методологічними засадами подолання суперечностей, що мають місце в організації неперервної професійної освіти, повинні стати інноваційні технології ППФП, які сприятимуть б реалізацію передового педагогічного і виробничого досвіду на рівні підготовки (спеціалізовані класи загальноосвітніх шкіл, ліцеї,

професійно-технічні школи і училища – вищі навчальні заклади – практичні виробництва).

Перспективами подальших досліджень в даному напрямку вважаємо дослідження визначення взаємозв'язку типів тілобудови з динамікою розвитку мотивації студентів до ППФП, що дозволить рекомендувати більш адекватний вид рухової діяльності.

Література

1. Волков В.Л. Основи професійно-прикладної фізичної підготовки студентської молоді. – К.: Знання України, 2004. – 82 с.
2. Григоренко В.Г., Пристинський В.М. Системний підхід в організації професійної підготовки студентів вищих навчальних закладів // Науковий вісник ПУДПУ (м. Одеса) ім. К.Д. Ушинського: Зб. наук. пр. Вип. 8 – 9. – Одеса: ПУДПУ, 2002. – С. 126 – 132.
3. Линець М.М., Андрієнко Г.М. Витривалість, здоров'я, працездатність. – Львів: ЛДІФК, 1993. – 132 с.
4. Матвеев Л.П., Полянский В.П. Прикладность физической культуры: понятия, основы и их конкретизация в современных условиях // Теория и практика физической культуры. – 1996. – № 7. – 42 – 47.
5. Найн А.Я. Оценка влияния общеразвивающих упражнений на активность познавательной деятельности студентов // Теория и практика физической культуры. – 1994. – № 4. – С. 15 – 19.
6. Носков В.И. Профилактика гипокинезии студенческого труда: Монография. – Донецк: ЯНТРА, 2002. – 176 с.
7. Працездатність студентів: оцінка, корекція, управління / Магльованій А.В., Сафронова Г.Б., Галайтатий Г.Д., Белова Л.А. – Львів: Вид. "ЛП", 1997. – 120 с.
8. Раєвський Р., Канішевський С. До проблеми кадрового забезпечення фізичного виховання студентської молоді // Актуальні проблеми розвитку руху "Спорт для всіх" у контексті європейської інтеграції України: Матеріали міжн. наук. практич. конф. - Тернопіль, 2004. – С. 335 – 337.
9. Ячнюк Ю. Фізична підготовка як один із шляхів формування професійної надійності фахівця // Молода спортивна наука України: Зб. наук. пр. з фізичної культури та спорту. Вип. 8: у 4-х т. – Львів: НВФ "Українські технології", 2004. – Т. 4. – С. 401–405.

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНО-ПРИКЛАДНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ РІЗНИХ ТИПІВ І РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ

Андрій ОСІПЦОВ, Тетяна ПРИСТИНСЬКА, Анатолій ТРАДАДЮК

Слов'янський державний педагогічний університет

Анотація. Дається характеристика існуючого стану професійно-прикладної фізичної підготовки та наводяться пропозиції щодо її удосконалення в навчальних закладах різного рівня акредитації.

Ключові слова: професійно-прикладна фізична підготовка, навчально-виробничі заклади, шляхи оптимізації.

АНАЛИЗ СОВРЕМЕННОГО СОСТОЯНИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ
ОПТИМИЗАЦИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПРИКЛАДНОЙ
ФИЗИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ В УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ
РАЗЛИЧНЫХ ТИПОВ И УРОВНЕЙ АККРЕДИТАЦИИ

Андрей ОСИПЦОВ, Татьяна ПРИСТИНСКАЯ, Анатолий ТРАДАДЮК

Славянский государственный педагогический университет

Аннотация. Дается характеристика существующего состояния профессионально-прикладной физической подготовки и предлагаются рекомендации по ее совершенствованию в учебных заведениях различного уровня аккредитации.

Ключевые слова: профессионально-прикладная физическая подготовка, учебно-воспитательные учреждения, пути оптимизации.

THE ANALYSIS OF A MODERN CONDITION AND PROSPECT
OF OPTIMIZATION OF PROFESSIONAL - APPLIED PHYSICAL
PREPARATION IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF VARIOUS
TYPES AND LEVELS OF ACCREDITATION

Andriy OSIPTSOV, Tetyana PRYSTYNSKA, Anatoliy TRADADYUC

Slaviansk State Pedagogical University

Abstract. The characteristic of an existing condition of professional - applied physical preparation is given and recommendations on its perfection in educational institutions of a various level of accreditation are offered.

Key words: professional - applied physical preparation, teaching and educational establishments, ways of optimization.

ДО ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПРИКЛАДНОЇ ФІЗИЧНОЇ
ПОДГОТОВКИ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ З РОЗУМОВИМИ ВАДАМИ
В ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Олена ЧЕРНЯВСЬКА

Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту

Постановка проблеми. Однією з найгостріших соціальних проблем сучасного суспільства є інвалідність і неповносправність населення України й органічно зв'язана реабілітація цієї категорії населення. На початок ХХІ століття, за даними ВООЗ,